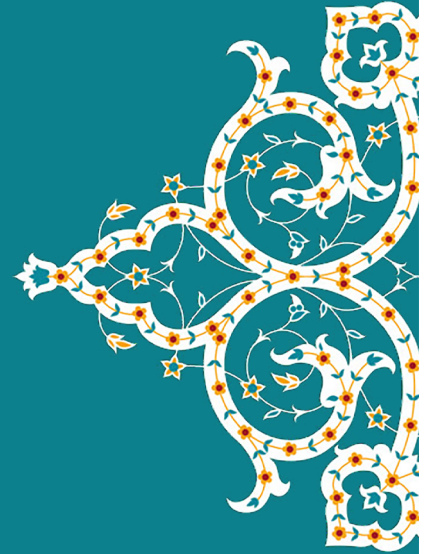
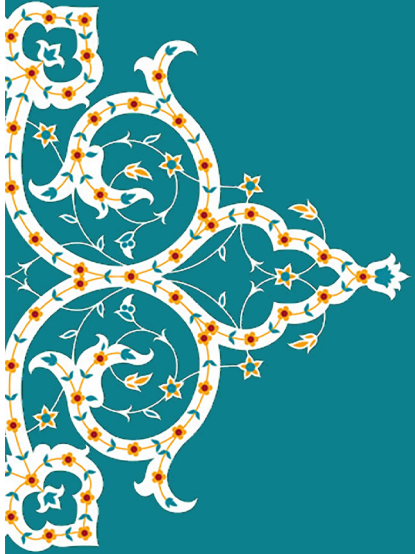

طرح نامه

مبتدا

WWW.MOBTADA.ORG

بسم الله الرحمن الرحيم

آمده
دا

طرح
مبتدا

مرکز نوآوری‌های اجتماعی

نسخه ششم

طرح‌های عملیاتی | شماره یک - زیرپله نوآوری

واژه‌ی آشنای «مردمی‌سازی» - با اینکه سکه‌ی رایج محافل و نهادهای تحول‌خواه و پیشرفت طلب است - بسیار کمتر از آنچه در نطق‌ها و بیانیه‌ها بکارگرفته می‌شود، رنگ «ارائه‌ی روش» به خود دیده است.

درباره‌ی چه مفهومی حرف می‌زنیم؟

کار وقتی پیچیده‌تر می‌شود که «مردمی‌سازی» را به مفهوم «پیشرفت» متصل کنیم و دنبال ترکیب مبارک «مردمی‌سازی پیشرفت» باشیم.

فارغ از بحث‌های زیادی که هر دو بخش ترکیب بالا - در ارتباط با حکمرانی، مسیر شکل‌گیری تمدن و ... - می‌طلبند، شاید بهترین تصویر از «مردمی‌سازی» در این عبارت منعکس شده باشد:

«آوردن مردم به میدان افاده و استفاده»

چنین هدفی، با در نظر گرفتن دوگانه‌ی «استفاده از ظرفیت‌های مردم» و «ظرفیت‌سازی - از طریق ایجاد مزیت نسبی - برای بروز نقش‌های مردمی»، قابل تحقق خواهد بود.

اما این تحقق به هیچ وجه کار ساده‌ای نیست!

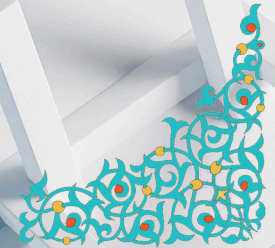

ما با یک مداخله‌ی رشد (تربیت) اجتماعی مواجهیم که هر دو طرف آن را سیستم‌های زنده‌ی چند متغیره می‌سازند:

■ **مردم (انسان):** سیستم زنده‌ای که گرایش‌ها، بینش‌ها و کنش‌هایش بر یکدیگر مؤثرند، وراثت و خانواده در شکل‌گیری‌اش نقش دارند، برخورداری و محرومیت‌هایش سرنوشت سازند، روحیات و عادت-هایش تاثیرگذارند و چندین و چند متغیر دیگر که همه‌ی آنها بخاطر پویایی این سیستم، در حال تغییر و تطور نیز هستند.

■ **جامعه:** سیستم زنده‌ای که از یک سو متغیرهای متنوعی مثل میزان همبستگی، اعتماد عمومی، قوانین و مقررات، شکل اداره و حکمرانی و ... دارد و از سوی دیگر، اجزاء تشکیل دهنده‌اش، سیستم‌های زنده (انسان‌ها) هستند.

بر این اساس، برای طراحی مداخله اجتماعی برای مردمی‌سازی پیشرفت، از طرفی نیازمند زاویه دیدها و مواجهه‌هایی که عوامل تأثیر و تأثر بیشتری را لحاظ کند، هستیم و از طرف دیگر با یک مسیر نسبتاً طولانی با گام‌های متنوع مواجهیم.

چندجانبه نگری حداکثری - که نزدیک ترین دانش واژه‌ی

متناظرش در علم مدیریت «**روش مواجهه‌ی سیستمی**» است -

ما را به داشتن نقشه‌هایی بزرگ از میدان، رهنمون می‌کند.

روش کلی ورود به این میدان چیست؟

هر چقدر نقشه و تصویرمان، از ارتفاع بیشتری به میدان اقدام نگاه کند، عوامل مؤثر و متأثر بیشتری را در بر می‌گیرد و در نتیجه، راهنمای مناسب‌تری برای اقدام خواهد بود.

شامل‌ترین مقیاسی که می‌توان برای «**مداخله در رشد اجتماعی**» در نظر گرفت، «**زیست بوم**» است.

زیست بوم - با لحاظ انتقال معنایی اش از حوزه‌ی محیط زیست طبیعی به حوزه‌ی اجتماع - قابل ایجاد کردن نیست؛ چون در بستر زمان و با کنش و واکنش‌های اجزای بی‌شمارش، شکل می‌گیرد. البته این تعداد زیاد و متنوع عوامل شکل‌گیری، بمعنای عدم امکان مداخله در زیست‌بوم نیست، بلکه نوع نقش آفرینی را متفاوت می‌کند.

«اکوسیستم» ها راهگشا هستند!

چون هم تنوع و چندجانبه بودن زیست‌بوم‌ها را دارند و هم
برش‌های کوچکتر و محدودتری از آنها هستند.

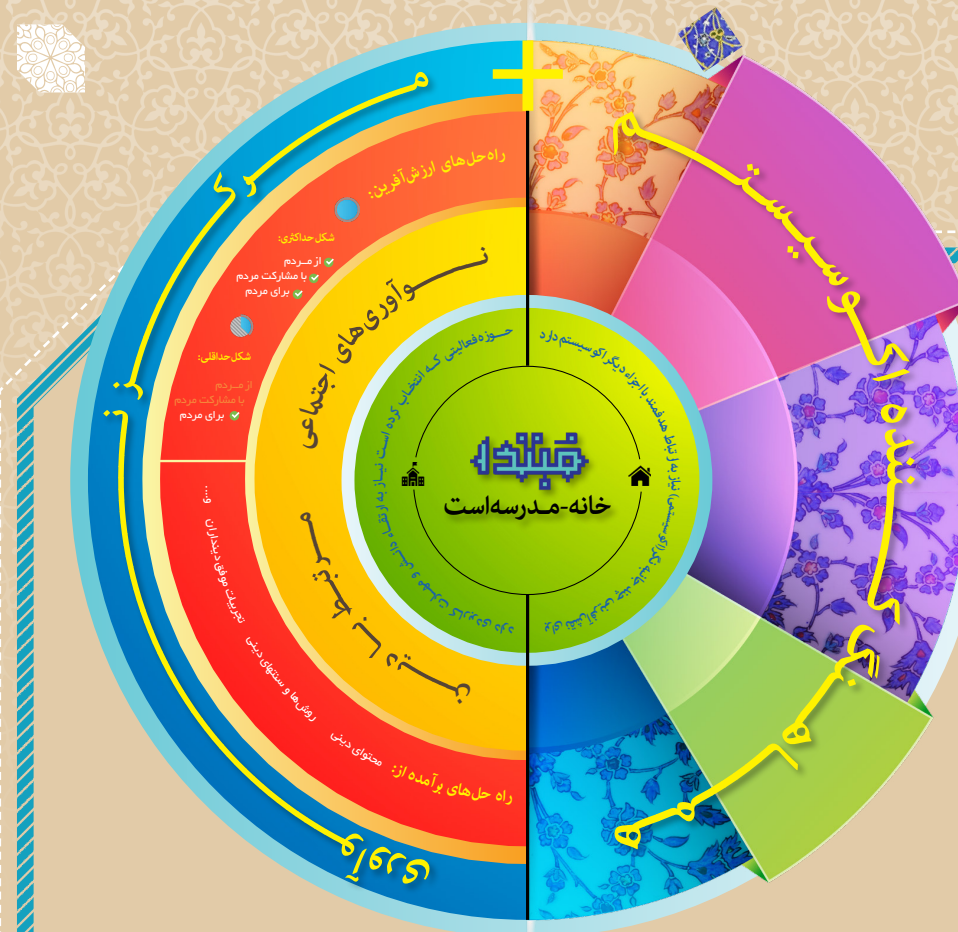
براین اساس، امکان اقدام چندجانبه در برش‌هایی از زیست‌بوم
را فراهم می‌کنند.

نکته‌ی کلیدی همین‌جاست: نقش‌آفرینی اکوسیستمی

نقش‌آفرینی اکوسیستمی، یعنی «ایجاد، تقویت و ارتباط موثر

بین نقاط کانونی اکوسیستم»

توضیح ضروری: زیست‌بوم (بیوم) < بوم‌سازگان (اکوسیستم)

وقتی از نقش آفرینی اکوسیستمی حرف می‌زنیم، پیش از هر اقدامی باید نقاط کانونی اکوسیستم را بشناسیم.

نقشه‌ی اقدام - دربرش‌های زیست بوم - چه اجزایی دارد؟

■ گلوگاه‌های مربوط به حرکت اولیه‌ی کنش‌گران:

شناخت ظرفیت‌های منابع انسانی

تهیه و انتشار منابع الهام بخش و مؤثر در انگیزش

■ گلوگاه‌های مربوط به بهینه‌سازی حرکت اولیه و ایجاد

هویت‌های جمعی جدید

ایجاد زیرساخت‌های استقرار اولیه‌ی ایده‌ها و اقدامات مردمی

آموزش‌های منجر به ارتقای دانش و مهارت کاربردی

■ گلوگاه‌های مربوط به استقرار و تثبیت هویت‌های جدید

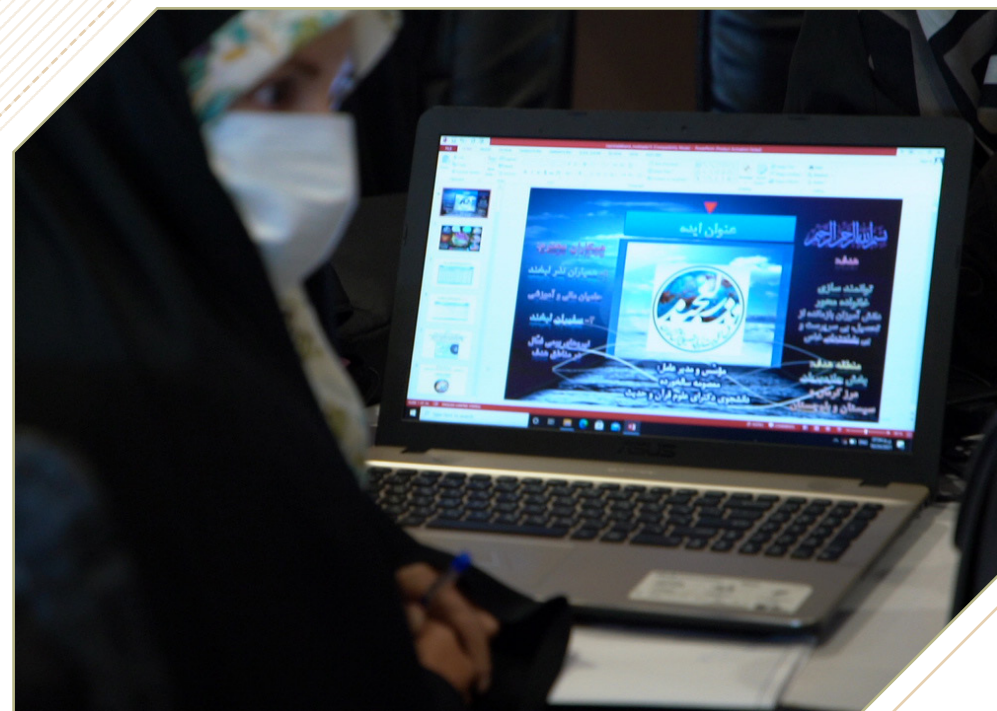
اتصال به شبکه‌ی هم‌افزاها

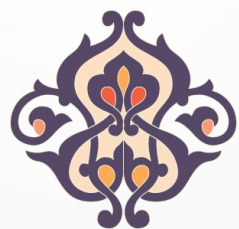
تأمین سرمایه‌های اولیه‌ی اقدام

پوشش حمایتی قواعد، قوانین و سیاست‌ها

■ گلوگاه‌های مربوط به ایجاد موقعیت بروز

تعریف و هدایت به سمت نقش واقعی در میدان

چستی

قیدهای توصیف، به چه معناست؟

تسهیل: به این معناست که خانه مدرسه، متولی و متصدی مستقیم برای پاسخگویی به تقاضاهای مذکور نبوده و نقش آفرینی‌اش از سنخ «بسترسازی» است.

روند: برای نشان دادن این است که خانه-مدرسه، در کنار تلاش برای شناخت و رشد پاسخ‌ها، بر خود لازم می‌داند مداخلاتش را با روشی پایدار، قابل تکثیر و تعمیم پذیر انجام دهد و علاوه بر پاسخ‌ها، مسیرهای پاسخگویی را نیز ایجاد، ترمیم و بهینه کند.

پاسخ‌های کاربردی: یعنی “قابلیت عملیاتی شدن” با عده و عده‌ی پاسخ‌دهنده، بعنوان یک شاخص در پذیرش و حمایت از پاسخ‌ها، مدنظر است و صرفاً بنا بر ارائه راه حل نیست.

پاسخ‌های نو: هم پاسخ‌های جدید به مسائل جدید و هم پاسخ‌های جدید به مسائل قدیمی را در بر می‌گیرد.

تقاضای متنوع در قبال کارکردهای طلبگی: تقاضاهایی است که به هویت طلبگی آنها مربوط می‌شود. برای این منظور تقسیمات گوناگونی ارائه شده است که غالباً قابلیت جانمایی در این دسته بندی را دارد: فهم دین / تبلیغ دین / دفاع از دین / اجرای دین / اقامه دین

مداخله‌ی سیستمی: یعنی چندجانبه نگری برای رسیدن به هدف که با «نهادسازی و تنظیم روابط نهادها» صورت می‌پذیرد.

چرخه‌ی «شناسایی / جذب / توانمندسازی / هدایت و بکارگیری»: چرخه‌ی متعارف مداخله در رشد است، که بخاطر اضافه شدن مرحله‌ی «هدایت و بکارگیری»، الزامات و اقتضائات جدیدی می‌طلبد.

قیدهای عنوان، به چه معناست؟

این محیط نوپدید، هم ویژگی اصلی مدرسه را دارد؛ یعنی میزبان برنامه‌هایی برای ارتقاء دانش و مهارت کاربردی - جهت تسهیل و تسریع روند پیاده سازی نوآوری- است،

و هم یک مرکز حمایتی محسوب می‌شود که بخشی از هم افزارهای دیگر (غیر از آموزش) را برای چندجانبه نگری به مقوله‌ی رشد، مهیا می‌کند؛ مواردی مثل اتصال بهینه‌ی متقاضیان دارای پاسخ به جریان واقعی تقاضا در کشور. نقشه‌ی مداخلات چندجانبه‌ی خانه-مدرسه، در بخش چگونگی به تفصیل خواهد آمد.

اهداف

■ به فعلیت رساندن بخشی از ظرفیت های «کارآمدی اجتماعی دین» از طریق حمایت از پاسخ های مرتبط با دین به مسائل، چالش ها و تقاضاهای اجتماعی

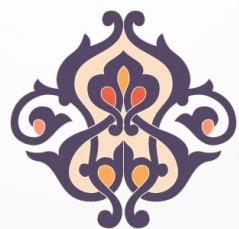
■ شناسایی، میدان دادن و پرورش افراد نوآورو ایده های خلاقانه حوزوی جهت انجام کارکردهای عصری روحانیت

■ به روزرسانی ظرفیت های دینی برای ارتقاء اجتماعی

■ ایجاد مرجع تخصصی در حوزه ی «نوآوری اجتماعی» بعنوان یک شاخه نوپدید نوآوری در کشور

■ ایجاد بستر شکوفایی و ترویج ادبیات «نوآوری» در بوم قم و حوزه

■ پر کردن خلاء نقش آفرینی چندجانبه در توسعه زیست بوم با استقرار مفهوم «به هیچ وجه»

چراپی

چرا یک ماهیت متمرکز بر «مدرسه»

در نظر گرفتن واقعیت‌های سه‌گانه‌ی ذیل که:

- **تقاضاهای بی‌جوابی** نسبت به کارکردهای طلبگی در جامعه وجود دارد،
- **ظرفیت‌های طلبه‌ها** (جوانی/ انگیزه‌ی خدمت به دین/ استعدادهای علمی و عملی و ...) برای پاسخ به تقاضاها در حوزه موجود است.
- این ظرفیت‌ها، **به صورت بهینه منجر به پاسخ به تقاضاها نشده است.**

ما را به این نکته رهنمون می‌سازد که یکی از نقاط اصلی مؤثر در این عدم بهینگی، فاصله‌ای است که **کاربردی نشدن دانش و خلاء مهارت کاربردی** میان «استعدادها و انگیزه‌های طلاب» و «میدان عمل» ایجاد کرده است. عبارت دیگر در شرایط موجود - یعنی وقتی برای کنش گری، «انگیزه، استعداد و تقاضا» وجود دارد، اما پاسخ‌ها و پاسخ دهنده‌ها محدود هستند - بیش از همه، آماده و مجهز نبودن قاطبه‌ی کنش‌گران بالقوه، به چشم می‌آید. از طرفی، **خلاء چنین آموزش‌هایی در روال و برنامه‌ی آموزشی رسمی حوزه** (بعنوان کلونی اصلی مخاطبان این طرح) ضرورت متمرکز بر آن را دوچندان می‌کند.

چرا یک ماهیت «فرا مدرسه‌ای»

همان‌گونه که پیش از این - در توضیح «قیدهای عنوان» - به آن اشاره شد، **لازمه‌ی «چندجانبه‌نگری»** این است که متغیرهای دیگری (جز آموزش) هم در نظر گرفته شوند. عبارت دیگر این رفع موانع و ایجاد اقتضائات در جبهه‌های گوناگون (مثل پیدا کردن هم‌تیمی/ در اختیار داشتن زیرساخت‌های مناسب/ تأمین سرمایه‌های اقدام/ اتصال به هم‌افزاها و...) است که می‌تواند «آماده-سازی کنش‌گر» را به مقصد برساند.

چرا تسهیل روندی

- تسهیل روند حداقل از دو جهت نسبت به «تصدی» برتری دارد.
- یکم: منجر به بهره‌برداری از خلاقیت‌های بیشتری (نسبت به آنچه متصدیان به آن دسترسی دارند) می‌شود.
 - دوم: امکان استفاده از توان و امکانات هم‌افزاها را فراهم می‌کند.

چرا در برگرفتن مرحله‌ی «شناخت»

این گستردگی، باعث نقش‌آفرینی بیشتر می‌شود؛ چه اینکه مرحله‌ی «پیش از بروز نوآوری» را هم در بر می‌گیرد و برایش برنامه و اقدام تعریف خواهد کرد.

چرا توجه به «پاسخ‌های کاربردی و نو»

برقراری خط اتصال و ارتباط میان دو گزاره‌ی «آنچه طلاب می‌دانند» و «آنچه باید با نقش-آفرینی‌های آنها محقق شود» دلیل تمرکز بر «کاربرد»، و در نظر گرفتن این نکته که «پاسخ‌های موجود» برای تقاضا کافی نیست، دلیل در نظر گرفتن «نو بودن» است.

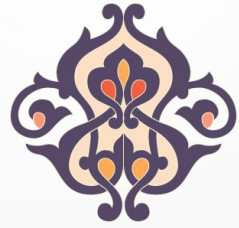
چرا هدف گرفتن تقاضاها در قبال کارکردهای طلبگی

پاسخ به چنین تقاضاهایی، ارتباط مستقیم با بحث «کارآمدی دین» در جامعه داشته و از این جهت اولویت‌دار است.

چرا از طریق مداخله‌ی سیستمی

این نوع از مداخله (نهادسازی)، به تخصصی‌تر شدن اقدامات می‌انجامد و در نتیجه پایداری بیشتری خواهد داشت؛ ان شاء الله.

چگونگی

مهمترین راهنما برای «تمرکز راهبردی»، شناسایی نیازها، خلاءها و ظرفیت‌های گرایش‌هاست. از این رو می‌توان با اجرای پروژه‌های شناسایی در گستره‌های ذیل، حوزه‌های اولویت‌دار برای هدایت نقش‌آفرینی را پیدا کرد.

در محدودترین لایه، تقاضاهایی که به **رشد و قوی‌تر شدن طلاب** می‌انجامد (تجهیز اولیه) مد نظر است.

مثلاً پاسخ‌ها و راه‌حلهایی که به گسترش یا تعمیق «فهم دین» می‌انجامد: نرم افزارهای آموزشی، پژوهشی

چالش‌ها و ظرفیت‌های رشد طلاب

در لایه بعد، زمینه‌هایی که **رشد محیطی حوزه** را در نظر دارد، مورد توجه قرار می‌گیرد.

مثلاً اصلاح ساختارها و سامانه‌های حوزوی: تعریف و برگزاری دوره‌ها و درس‌نامه برای معاونت تبلیغ

چالش‌ها و ظرفیت‌های رشد حوزه

در لایه سوم، **تقاضاهای جامعه** لحاظ می‌شوند.

مثلاً ایجاد سامانه‌ای برای بهینه کردن مصرف انفاق و منابع خیردر جامعه بر اساس عدالت اجتماعی

چالش‌ها و ظرفیت‌های رشد جامعه (با لحاظ ارتباط با کارکردهای طلبگی)

زمینه‌های فعالیت

زمینه تخصصی فعالیت مرکز، «نوآوری اجتماعی» است که بر اساس تعاریف جهانی، دارای انعطاف و تنوع است. با این وجود، موضوعات اولویت‌دار در ابتدا به شرح ذیل است:

ارتباطات بین‌الملل

مثال: سامانه‌های هدایت و پرورش
کنش‌گران مردمی بین‌الملل / توسعه
و چندزبانه کردن محصولات و خدمات
بندهای دیگر / گردشگری علمی / ...

خدمات دانشی در حوزه‌های
تخصصی علوم انسانی

مثال: سامانه‌های مخازن و منابع علمی /
سامانه‌های جمع‌سپاری اندیشه‌ورزی /
هسته‌های پشتیبان نظری / ...

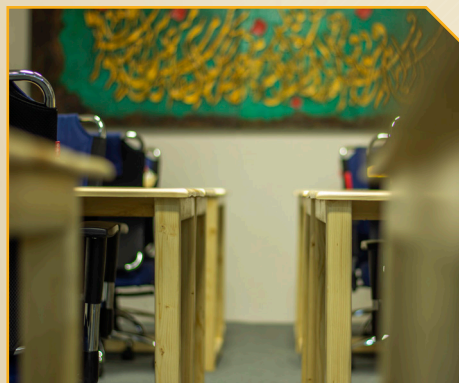
تعلیم و تربیت و مدیریت استعداد
منابع انسانی

مثال: سامانه‌های آموزش تخصصی
نوپدید / سامانه‌های شناخت و هدایت
استعدادها / ...

خدمات اجتماعی

مثال: سامانه‌های شفافیت / عدالت
آموزشی / محرومیت زدایی / خیریه‌های
خلاق / تأمین منابع مشارکت‌پذیر / ...

کارآفرینی اجتماعی

مثال: مصادیق اقتصاد فرهنگ / ...

ترویج و گفتمان‌سازی

مثال: شرکت‌های تأمین و تولید
محتوا / رسانه‌ها و هسته‌های فراوری
محتوا / ...

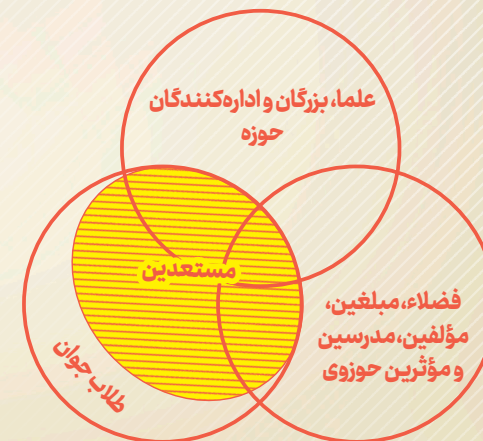

سبک زندگی

مثال: سامانه‌های ترویج اخلاق و
معنویت / سامانه‌های تولید، تأمین و
عرضه‌ی ابزار و وسائل سبک زندگی /
...

حوزویان، قابلیت دسته بندی بر اساس منطق‌های مختلفی مثل سن، میزان دانش‌آموختگی، نوع نقش‌آفرینی، محل تحصیل و تدریس، مدرک، میزان استعداد و مقدار بروز آن و ... را دارند.

نظر به اینکه اقداماتی از جنس «خانه-مدرسه» در حوزه علمیه، جدید و نوپدید محسوب می‌شوند،

از طرفی نیاز به نیرو، نشاط و ماجراجویی جوانان دارند،

و از سوی دیگر- با توجه به سخت‌گیری‌های بزرگان، مدیران و مؤثرین حوزه در اهتمام به همراهی نظر و عمل و دوری از هیجانات عملگرایانه محض (که بیشتر در بین جوانان احتمال بروز دارد)- برای امکان تداوم، نیازمند شروع با واجدان ظرفیت‌ها و استعدادهایی هستیم که برای ورود به میدان عمل، دارای مزیت نسبی هستند.

فرایند و خدمات ارتقاء تیم ایده

فرایند و خدمات ارتقاء تیم - ایده

متناسب با شکل بروز و اعتباربخشی استعدادهای مخاطبین بالقوه‌ی خانه مدرسه، دو مسیر کلی - که هر کدام برنامه‌های متناظر با خودشان را دارند - در دستور کار است.

• **شناسایی نشان‌دارها:** در این مسیر، سراغ کاندیداهایی خواهیم رفت که پیش از این، یک مرحله از بروز استعداد را گذرانده اند و به نوعی «نشان دار» محسوب می شوند.

• **شناسایی بی‌نشان‌ها:** در این مسیر به دنبال کسانی خواهیم بود که علی‌رغم داشتن استعداد، به هر دلیل در چرخه‌ی رسمی و اعتباربخشی شده‌ی منزلت و بروز، قرار نگرفته‌اند.

نباید این نکته را از نظر دور داشت که «مستعدین» لزوماً در نقطه‌ی یکسانی از مسیر شکوفایی قرار ندارند و این یعنی با طیفی از عناصر و هسته‌های مستعد مواجهیم که از این حیث حداقل در این دسته‌ها، قابل دسته‌بندی‌اند:

- ظرفیت محض (پیش از شکوفایی)
- تحقق اولیه‌ی ظرفیت (ابتدای مسیر)
- در میانه‌ی راه شکوفایی
- پیشتازی و پیشرانی

فرایند و خدمات ارتقاء تیم - ایده

از بین عناصر و هسته‌های شناسایی شده، کسانی که صرفاً ظرفیت‌هایشان شناسایی شده و یا در ابتدای مسیر شکوفایی قرار دارند، مخاطب برنامه‌های ذیل خواهند بود تا گام‌های مقدماتی را برای تحقق ایده و ایفای نقش‌های جدید بردارند.

این برنامه‌ها، حوزه‌ی گرایش‌ها و انگیزه‌ها را هدف گرفته‌اند و مخاطب را برای «تصمیم به اقدام»، «الهام گرفتن در تبدیل تصور به ایده» و «شروع خلاقیت» کمک می‌کنند.

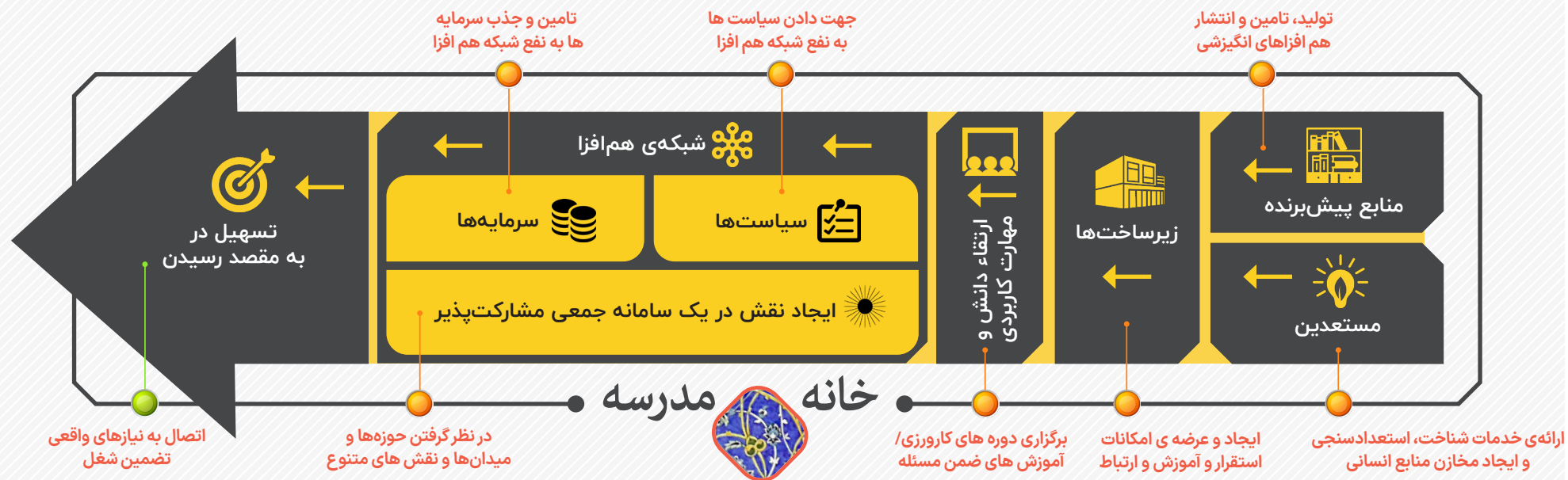

فرایند و خدمات ارتقاء تیم - ایده

عناصری که قابلیت تبدیل به «گروه‌های همکار» را دارند و هسته‌های از پیش تشکیل شده، در این مرحله برای «شکل دادن به خلاقیت»، «بروز و تثبیت نوآوری» و «اتصال به مرحله‌ی انتشار نوآوری» تجهیز می‌شوند. از آنجایی که جنس نیازهای این مرحله، متنوع‌اند، برنامه‌های آن نیز گوناگون و ناظر به حوزه‌های مختلفی مثل ارائه زیرساخت، همجواری‌های معنادار، راهبری‌های تخصصی، تأمین سرمایه و ... خواهد بود.

برنامه اصلی این مرحله، استفاده از ظرفیت نیازهای واقعی و تقاضاهای موجود است. به عبارت دیگر پیش از برگزاری و طراحی جزئیات برنامه‌های رشد، خانه-مدرسه وارد یک تفاهم با صاحبان نیاز و تقاضای واقعی خواهد شد تا پس از اتمام برنامه‌ها، مخاطبین برگزیده را روی صندلی‌های از قبل رزرو شده بنشانند. این مرحله، ارتباط تنگاتنگی با «تضمین نقش» در مرحله‌ی قبل دارد.

WWW.MOBTADA.ORG

@MOBTADA_ORG

مبتدا «سرآغاز» است...

